

УТВЪРДИЛ:
*ИНЖ. НИКОЛАЙ НЕДЕЛЧЕВ – ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ
НА ОБЛАСТ СИЛИСТРА*

СЪГЛАСУВАЛ:
*Д-Р ГАБРИЕЛА МИТКОВА – НАЧАЛНИК НА
РЕГИОНАЛНО УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО -
СИЛИСТРА*

ОДОБРИЛ: *ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СИЛИСТРА*
Протокол №17 (вътр. №1-806-2/16.03.2023 г.) от заседание на Областен съвет за развитие

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО
РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ
В ОБЛАСТ СИЛИСТРА
(2023 – 2024)**

МАРТ 2023 г.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

- 1. Въведение**
- 2. Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Силистра**
 - 2.1. Областна мрежа от образователни институции за учебната 2022/23 г.
 - 2.2. Други институции и доставчици на социални услуги в общините
 - 2.3. Състав и особености на групата на децата и учениците със специални образователни потребности
 - 2.4. Обезпеченост на приобщаващото образование със специалисти
 - 2.5. Материални условия в институциите за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности
 - 2.6. Кариерно ориентиране на учениците
 - 2.7. Работа с деца и ученици с изявени дарби
 - 2.8. Напускане на образователната система
- 3. Предизвикателства**
- 4. Стратегически и оперативни цели**
 - 4.1. Стратегическа цел
 - 4.2. Оперативни цели
- 5. Основни мерки за постигане на целите**
 - 5.1. Мерки по оперативна цел 1 - Осигуряване във всяка образователна институция на ефективен **процес и среда на учене**, които премахват в максимална степен пречките пред ученето и създават възможности за развитие и изява на децата и учениците.
 - 5.2. Мерки по оперативна цел 2 - Развитие на **компетентностите на педагогическите специалисти** за ефективно посрещане на разнообразието от индивидуални потребности на всички деца и ученици и прилагане на иновации.
 - 5.3. Мерки по оперативна цел 3 - Подобряване на **материалните условия и достъпност на средата** за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности и с изявени дарби в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.
 - 5.4. Мерки по оперативна цел 4 - Подобряване на **взаимодействието** между

участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

- 5.5. Мерки по оперативна цел 5 - Повишаване на **обществената информираност и чувствителност** относно целите, принципите и възможностите на приобщаващото образование.

6. Индикатори за постигане на целите на Стратегията

- 6.1. Брой детски градини и училища, които самостоятелно организират и обезпечават ресурсното подпомагане на децата и учениците по чл. 283, ал. 4 от ЗПУО.
- 6.2. Брой деца/ученици със СОП в детски градини и училища по т. 7.1., които самостоятелно организират и обезпечават ресурсното подпомагане на децата и учениците
- 6.3. Какъв % от общия брой на деца и ученици със СОП се обучават в институциите по т. 7.1., които самостоятелно осигуряват ресурсно подпомагане.
- 6.4. Брой детски градини и училища, в които са назначени педагогически съветници и/или психолози;
- 6.5. Брой педагогически специалисти, участвали в обучения за развитие на професионалните компетентности за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.
- 6.6. Брой институции с подобрене на материалната база по отношение на приобщаващото образование и работата с даровити деца.
- 6.7. Брой деца и ученици включени в допълнителни обучения за компенсиране на образователните дефицити.
- 6.8. Брой ученици включени в занимания по интереси.

7. Координиране на изпълнението на стратегията

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)

ДГ	Детска градина
ДЗИ	Държавен зрелостен изпит
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
ЕГ	Езикова гимназия
ЗБППМН	Закон за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
МС	Министерски съвет
НАО	Народна астрономическа обсерватория
НВО	Национално външно оценяване
НЕИСПУО	Национална електронна информационна система за предучилищното и училищно образование
НП	Национална програма (на МС)
НУ	Начално училище
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ООС	Обединено общежитие за средношколци
ОРЕС	Обучение от разстояние в електронна среда
ОУ	Основно училище
ОБУ	Обединено училище
ПГМСС	Професионална гимназия по механизация на селското стопанство
ПГООТ	Професионална гимназия по облекло, обслужване и транспорт
ПГПТ	Професионална гимназия по производствени технологии
ПГС	Професионална гимназия по строителство
ПГСС	Професионална гимназия по селско стопанство
ПГСУАУ	Професионална гимназия по стопанско управление, администрация и услуги
ПЗГ	Професионална земеделска гимназия
ПЛР	Подкрепа за личностно развитие
ПМГ	Природоматематическа гимназия
РЕПЛР	Регионален екип за подкрепа за личностно развитие
РУО	Регионално управление на образованието
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СОП	Специални образователни потребности
СПИ	Социално-педагогически интернат
СУ	Средно училище
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦОУД	Целодневна организация на учебния ден
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа

ВЪВЕДЕНИЕ

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на област Силистра е разработена в изпълнение на разпоредбата на чл. 196 от *Закона за предучилищното и училищното образование*.

В изготвянето на стратегията са взети предвид и анализите на общините в област Силистра по чл. 196, ал. 1 и 3 от *ЗПУО* за потребностите от подкрепа, приети от общинските съвети.

Получаването на обща и допълнителна подкрепа е **право на детето и ученика** съгласно чл. 171, ал. 1, т. 7 от *ЗПУО*.

Подкрепата за личностно развитие се осигурява на всички деца и ученици, в съответствие с индивидуалните им потребности и има за **цел** да осигури за децата и учениците подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им (чл. 176, ал. 1 от *ЗПУО*, чл. 4, ал. 2 от *Наредба за приобщаващото образование*).

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, съвместно с държавните и местни органи и структури и доставчиците на социални услуги (чл. 174, ал. 1 от *ЗПУО*).

Чл. 177, ал. 1 от *ЗПУО* и чл. 4, ал. 1 от *Наредбата за приобщаващото образование* определят два вида подкрепа за личностно развитие – обща и допълнителна.

Обща подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 от <i>ЗПУО</i>	Допълнителна подкрепа за личностно развитие по чл. 187 от <i>ЗПУО</i>
Насочена е към развитието на потенциала на всяко дете и ученик.	Насочена е към деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите.
1. екипна работа между учителите и други педагогически специалисти; 2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО; 3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език (само за детските градини); 4. допълнителни консултации по учебни	1. работа с дете и ученик по конкретен случай; 2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения и при физически увреждания; 3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда,

<p>предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове;</p> <p>5. консултации по учебни предмети;</p> <p>6. кариерно ориентиране на учениците;</p> <p>7. занимания по интереси;</p> <p>8. библиотечно-информационно обслужване;</p> <p>9. грижа за здравето;</p> <p>10. осигуряване на общежитие;</p> <p>11. поощряване с морални и материални награди;</p> <p>12. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;</p> <p>13. ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;</p> <p>14. логопедична работа;</p>	<p>технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;</p> <p>4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания;</p> <p>5. ресурсно подпомагане за ученици със специални образователни потребности.</p> <p>Съгласно чл. 81 от Наредба за приобщаващо образование, допълнителната подкрепа е:</p> <ul style="list-style-type: none">– краткосрочна (минимум 1 учебна година, максимум – до края на етап на обучение)– дългосрочна – повече от един етап или степен на обучение или за целия период на обучение
---	---

2. АНАЛИЗ НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ СИЛИСТРА

В анализа са разгледани ключовите фактори и елементи от предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и изводите за основната насока за бъдещи действия, които следват от силните и слаби страни на актуалната ситуация.

Основните фактори и елементи на грижата за децата и учениците са институциите, големината и особености на групата от деца и ученици, които са ползватели на подкрепата за личностно развитие, наличие на специалисти и тяхната подготовка, материалните условия, устойчиво поддържане на ключовите елементи на общата подкрепа – превенция на отпадането от училище, кариерно ориентиране, занимания по интереси и възможности за позитивна изява на талантите.

2.1. Областна мрежа от образователни институции за учебната 2022/ 23 г.:

В края на периода на действие на третата областна стратегията за 2021 – 2022 г. бяха

закрити ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Сокол и ОУ „О. Паисий“, Ст. Караджа в община Главиница.

В резултат на това, към момента на изготвяне на четвъртата областна стратегия в област Силистра функционират следните образователни институции:

- **42** училища – 1 начално, 19 основни, 2 обединени, 1 спортно, 7 средни, 2 профилирани, 9 професионални и 1 специално училище по чл. 44, ал.1, т. 3 от ЗПУО - Социално-педагогически интернат „Хр. Ботев“, Варненци, общ. Тутракан;
- **24** детски градини;
- **3** общински центъра за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР) в гр. Силистра - Обединен детски комплекс, Народна астрономическа обсерватория „Галилео Галилей“, Обединено общежитие за средношколци „Младост“;
- **1** държавен ЦПЛР в гр. Силистра – Център за специална образователна подкрепа (ЦСОП);
- **1** специализирано обслужващо звено в Силистра по чл. 27 и чл. 50, ал.1, т.5 от ЗПУО – Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование (РЦПППО);
- несамостоятелни общежития към училища има към 2 земеделски гимназии в 2 общини – ПГМСС „Н. Й. Вапцаров“, Средище и ПЗГ „Добруджа“, Силистра. За учебната 2022/23 г. дейността на общежитието в ПГСС, Ситово продължава да е преустановена поради намалял интерес на учениците.

Предстои закриването на ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Брадвари, община Силистра.

Големи са диспропорциите между броя на учениците в училищата. Най- голямото училище в областта е СУ „В. Левски“, Дулово с **911** ученици в дневна форма на обучение към началото на учебната 2022/23 година. Най- малките училища по брой ученици към началото на учебната година са НУ „Светлина, Поройно (34 ученици), ОУ „Ст. Караджа“, Цар Самуил (31 ученици), ОУ "Св.св. Кирил и Методий", Брадвари (28 ученици).

Големината на училището има отношение към възможността да обогатява материалната база и да привлича и задържа специалисти за обезпечаване на разнообразна и качествена подкрепа за личностно развитие на учениците.

Броят на учениците със СОП не винаги е пропорционален на големината на училището. В по- големите училища е по- голяма вероятността да се появят разнообразни казуси и следва да са подготвени за по- разнообразна обща и допълнителна подкрепа. От друга страна в малките училища не е изключена появата на специфични казуси и потребности, но възможността на тези училища да посрещат тези нужди са бюджетно и кадрово много по- ограничени.

ИЗВОДИ:

Трайно се установи подходът за осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие самостоятелно от училищата и детските градини при достатъчен брой деца и ученици със СОП. При недостатъчен брой ученици образователните институции се обръщат към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование. РЦПППО вече може по- устойчиво да планира своята политика в обхват на деца и ученици, който няма съществено да се променя. Общините нямат практика за възлагане на дейности по допълнителна подкрепа на доставчици на социални услуги. Разнообразни институции за подкрепа на деца и ученици със СОП и с изявени дарби са съсредоточени в областния център Силистра. Няма капацитет и необходимост от разкриване на Център за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР) в останалите общини, с изключение на община Кайнарджа, която изрази намерение за разкриване на ЦПЛР.

2.2. Други институции и доставчици на социални услуги в общините.

Център за обществена подкрепа, Силистра - Услугата е възложена за управление на ЖС „Екатерина Каравелова“. Центърът предлага комплекс от социални услуги за деца в риск и техните семейства. Дейностите са насочени към следните целеви групи: деца, жертви на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството им; деца, за които съществува опасност от увреждане на тяхното физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие, деца с увреждания, деца, необхванати от образователната система, в риск от отпадане или отпаднали от училище, както и семействата на тези деца. Центърът е с капацитет 20 места. Към 25.10.22 г. подкрепа получават **29** деца и техните семейства.

Център за социална интеграция и рехабилитация за деца и лица с увреждания, Силистра - Услугата е възложена за управление на СНЦ „Надежда за добро бъдеще“. Услугите на Центъра са фокусирани върху потребностите на следните целеви групи: деца и възрастни с физически увреждания, деца и възрастни с интелектуална недостатъчност, деца и възрастни с комбинирани нарушения, самотно живеещи възрастни хора, деца и лица с различни видове увреждания, емоционално-поведенчески проблеми и девиантно поведение, нарушения в развитието. Центърът предоставя комплекс от социални услуги, свързани с извършване на разнообразни консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, логопедична и психологична терапия, социално-правни консултации, обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване. Капацитетът на центъра е 25 места, като към 31.12.21 г., подкрепа получават **18** деца, а към 25.10.22 г. - **18** деца.

Кризисен център, Силистра - Услугата е възложена за управление на ЖС „Екатерина Каравелова“. Представлява комплекс от социални услуги за деца и лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок от 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и консултиране. Услугата е насочена към деца до 18 г., жертви на домашно насилие и трафик, с цел сексуална или трудова експлоатация; жени, жертви на домашно насилие и трафик, с цел сексуална или трудова експлоатация. Основната цел на услугата е да осигури защитена среда на деца и лица, пострадали от домашно насилие, трафик или друга форма на експлоатация като предоставя комплекс от услуги за справяне с възникналите кризисни ситуации и преодоляване на последиците от насилието, трафика или експлоатацията, като: задоволяване на базисни потребности, подкрепа в образователния процес и възпитателна дейност; трудотерапия; информиране и консултиране, психологична помощ и др. Капацитетът на Центъра е 10 места, като към 31.12.21 г. има **6** настанени деца, а към 25.10.22 г. има **1** настанено дете.

Център за обществена подкрепа, Силистра - социалната услуга е разкрита по Проект на Община Силистра BG05M9OP001-2.019-0022 „Предоставяне на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства“, Процедура № BG05M9OP001-2.019 „Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите – Етап 2 – предоставяне на социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства“ – Компонент 1. Периодът за предоставяне е 34 месеца. В Центъра се извършват дейности, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието, отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца в резидентна грижа. Капацитет на услугата - 100 места, в т.ч. 4 за спешен прием. Към 31.12.21 г. подкрепа получава **84** деца, а към 25.10.22 г. - **69** деца.

Дневен център за деца и младежи с увреждания, Силистра (ДЦДМУ) - предоставя дневна грижа и почасови социални услуги. На потребителите е осигурен безплатен транспорт - извозване от дома на потребителя до Центъра и обратно, безплатна храна за децата до 18-годишна възраст, медицински грижи, корекционно-компенсаторна и възпитателна работа, логопедична терапия, арттерапия, музикотерапия, психологична помощ, кинезитерапия и др. В Центъра се предоставят и почасови услуги. Капацитетът е 48 места. Към 31.12.2021 г. услугите на Центъра се е ползвала от **45** деца и младежи от община Силистра., а към 25.10.2022 г. - **34** деца и младежи от община Силистра.

Център за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания, Силистра

(ЦКОДУХЗ) е здравно-социален център, осигуряващ високоспециализирана и комплексна подкрепа за деца с хронични заболявания, увреждания, физически и/или психически затруднения и новородени, които имат нужда от продължително медицинско наблюдение и специфични грижи - лечение, диагностика, профилактика, рехабилитация, психологично придружаване и подпомагане за ефективна социална интеграция. Дейността на Центъра е насочена към предоставяне на комплексни услуги, които да удовлетворяват потребностите на детето от съхраняване на здравето, от емоционално и познавателно развитие, както и да му осигуряват социално благополучие, включително чрез координиране на дейностите на центъра и с други здравни, социални и образователни услуги. Предоставят се дневни, почасови и мобилни услуги като: лечебно-диагностична дейност, рехабилитация, психологична подкрепа, педагогически занимания, логопедична помощ, социални дейности, работа с родителите. Капацитетът на Центъра е 75 места. Към 31.12.21 г. услугите на Центъра ползват **62 деца**, а към 25.10.22 г. - **66 деца**. Социалната услуга се предоставя от Министерство на здравеопазването.

Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) - Малък Преславец, община Главиница е

социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца, лишени от родителска грижа към момента на настаняване в него са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство ,настаняване при близки и роднини или приемно семейство. В центъра се създава среда близка до семейната, при която децата получават необходимата им индивидуализирана грижа и подкрепа за личностно съзряване изграждане на умения за самостоятелен и независим живот. Организирането на живота и услугите в него са насочени към създаването на условия и нагласи на децата за равнопоставено участие в живота на местната общност. Капацитетът на потребители е 15 във възрастова група 3 - 18 години.

Кризисен център за деца, жертва на трафик и насилие (Алфатар) – капацитет 9 места.

Услугата е резидентен тип. В центъра се настаняват деца на възраст от 6 до 18 години, претърпели насилие или жертва на трафик. На настанените деца се осигурява подслон и защита с продължителност от 3 до 6 месеца. В центъра има настанени **две** деца.

Центърът за социална рехабилитация и интеграция ЦСРИ (Дулово) - Представлява

комплекс от дейности с цел възстановяване или развитие на потенциала на лица и деца с временни или трайни увреждания и възможностите им за социална интеграция. Услугите,

предлагани в ЦСРИ Дулово са: логопедична терапия – осъществява консултиране, диагностициране, терапевтично въздействие както при деца, така и при възрастни, за които водещи са езико-говорните нарушения; психологична подкрепа – насочена е към възстановяване и поддържане на психическото равновесие; трудотерапия – целта е придобиване на самостоятелност, трудови навици, развитие на фината моторика, придобиване на знания за околния свят; кинезитерапия (лечебен масаж и лечебна гимнастика) – занимава се с възстановяване след последици от редица заболявания и нарушения, свързани с опорно-двигателния апарат. В ЦСРИ – гр. Дулово се предоставят краткосрочни и дългосрочни социални услуги. Потребителите са деца и лица с физически и сензорни нарушения и техните родители или роднини. Услугите на центъра **използват 22 деца и ученици**, като всички 22 деца използват логопедична подкрепа, 15 - психологическа подкрепа, 17 - трудотерапия и 3 - кинезитерапия.

Център за обществена подкрепа (ЦОП), Дулово - Целта е да се подsigури качеството на живот на децата в семейната и социална среда; да се предоставят качествени социални услуги, отговарящи на потребностите и достъпни за всяко дете в риск и неговото семейство на територията на Община Дулово. ЦОП предоставя специализирана помощ и информация от специалистите – социален работник, психолог и педагог при решаване на конфликти в семейството, училището или друга среда на детето. ЦОП се помещава в сграда до СУ „В. Левски“, Дулово. Помещенията са ремонтирани, оборудвани и обзаведени по проект.

Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания (община Кайнарджа) – капацитет за 8 деца; социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценно израстване и развитие на деца, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване са изчерпани възможностите за връщане в биологичното им семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство. Децата посещават ОУ „Ч. Храбър“, Кайнарджа и ПГМСС „Н. Й. Вапцаров“, Средище. Настанените **10** ученици са на възраст от 7 до 17 годишна възраст.

Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания (община Тутракан) – социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценно израстване и развитие на деца, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване са изчерпани възможностите за връщане в биологичното им семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство. В центъра има настанени **11 деца и ученици**, от които 5 са със СОП. Те посещават ДГ „Славянка“, СУ „Хр. Ботев“ и СУ „Й. Йовков“, Тутракан.

Център за социална рехабилитация и интеграция (община Тутракан) – комплекс от социални услуги, насочени към осигуряване на възможности за социално включване в обществения живот на лица и деца с увреждания в община Тутракан. В центъра работят квалифицирани специалисти: социален работник, рехабилитатор, трудотерапевт и психолог. Услугите, предоставяни в Центъра са: социална рехабилитация, психологична рехабилитация, кинезитерапевтична, трудотерапия. От потребителите на услуги в центъра са настанени **5 деца и ученици**, от които 4 са със СОП.

Центърът за обществена подкрепа (община Тутракан) - Предлага комплекс от социални услуги за деца в риск и техните семейства, чрез програми осигуряващи обща подкрепа за личностно развитие. Основните дейности на услугата се структурират в програми за ранно детско развитие, семейно консултиране и подкрепа, програма за работа с деца с поведенчески проблеми и техните семейства и програма за превенция на отпадането от училище. Осъществява съвместни дейности с ОЗД, МКБППМН, ДПС, МВР в подкрепа на деца с рисков поведение и жертви на насилие. Центърът е с капацитет 20 места, като към момента обслужва **30** деца и ученици, от които 15 деца в риск и техните семейства.

ИЗВОД: Институциите за социални услуги извършват дейности, близки до посочените в чл. 49 (1), т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания. В тези общински институции се създава капацитет и работят специалисти, които успешно допълват грижите на образователните институции.

2.3. Състав и особености на групата на децата и ученици със СОП:

Данните в този раздел са според Националната електронна информационна система за предучилищното и училищно образование (НЕИСПУО) към февруари 2023 г.

Разположението **по общини** на децата и учениците със СОП е следното (**Таблица 1**):

Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците
област Силистра (2023 – 2024)

община	брой училища	бр. ученици в дневна, индивидуална и комбинирана форма на обучение	от тях: бр. ученици и със СОП	% ученици със СОП от общия брой	брой детски градини	бр. деца	от тях: бр. деца със СОП	% деца със СОП	общо деца и ученици и със СОП
Алфатар	1	99	17	17.2 %	1	66	0	0 %	17
Главиница	2	569	28	4.9 %	1	225	2	0.8 %	30
Дулово	11	2711	77	2.8 %	6	837	51	6 %	128
Кайнарджа	4	493	30	6 %	1	145	3	2 %	33
Силистра	15	3905	205	5,2 %	10	1274	136	10 %	341
Ситово	4	382	26	6.8 %	2	132	0	0%	26
Тутракан	5	1034	56	5.4%	3	408	16	3.9 %	72
ОБЩО:	42	9259	439	4.7 %	24	3087	208	6.7 %	647

Забележка: В броя на децата и учениците със СОП са включени и тези от община Силистра, които са на изнесено обучение в ЦСОП.

В края на предходния период на Стратегията нараства броят и делът на децата и учениците със СОП спрямо общия брой деца и ученици (от 3, 8 на 4, 23). Значително е нарастването на децата със СОП в детските градини – от 3, 7 на 6, 7 %, за сметка на нарастване в общините Силистра, Тутракан и Дулово. Нарастването се обяснява с повишените умения и инструментариум за ранна диагностика.

В последните няколко години устойчивото се възпроизвежда стойност от не по-малко от 3 % деца и ученици със СОП от общия брой в областта. Това показва, че областната образователна система трябва трайно да изгради ресурси и да се нагласи към посрещането на нуждите на минимум такъв процент от обхванатите в образователната система деца и ученици.

Сравнението на дела на децата и учениците със СОП спрямо общия брой между края на осъществяване на втората стратегия и настоящия анализ показва следната картина **по общини:**

Таблица 2

община	% ученици в училищата със СОП от общия брой		% деца в ДГ със СОП от общия брой	
	в началото на третата стратегия (към момента на анализа)	Септември 2022 г.	в началото на третата стратегия (към момента на анализа)	Септември 2022 г.
Алфатар	18, 8 %	17.2 %	0 %	0 %
Главиница	4, 4 %	4.9 %	0, 8 %	0.8 %
Дулово	2, 2 %	2.8 %	1, 07 %	6 % ↑
Кайнарджа	5 %	6 % ↑	0 %	2 % ↑
Силистра	3, 9 %	5,2 % ↑	7, 4 %	10 % ↑
Ситово	5, 9 %	6.8 % ↑	0 %	0 %
Тутракан	4, 7 %	5.4% ↑	2, 3 %	3.9 % ↑
ОБЩО:	3, 8 %	4.7 % ↑	3, 7 %	6.7 % ↑

Запазва се най- високият дял на ученици със СОП в община Алфатар (1 училище), като в същото време няма деца със СОП в детската градина. Същото разминаване има и в с. Искра, община Ситово, където в ДГ няма деца със СОП, но в училището са 12. Тази голяма диспропорция изисква внимание към ранното диагностициране на специалните потребности, за да бъде подкрепата навременна и по- ефективна.

Брой ученици със СОП, които са на ресурсно подпомагане (БЕЗ учениците в ЦСОП), към февруари 2023 г.:

Таблица 3

№	община	населено място	училище	бр.
1	Силистра	Силистра	СУ "Н. Й. Вапцаров"	31
2	Тутракан	Тутракан	СУ "Йордан Йовков"	28
3	Силистра	Силистра	ОУ "Иван Вазов"	25
4	Силистра	Силистра	ОУ "Св. св. Кирил и Методий"	24
5	Тутракан	Тутракан	СУ "Христо Ботев"	20
6	Силистра	Силистра	ОУ "Отец Паисий"	19
7	Дулово	Дулово	СУ "Васил Левски"	20
8	Главиница	Главиница	СУ "Васил Левски"	17
9	Алфатар	Алфатар	ОУ "Христо Ботев"	17
10	Дулово	Паисиево	СУ "Христо Ботев"	14
11	Силистра	Силистра	СПУ "Дръстър"	14
12	Силистра	Силистра	ПГСУАУ "Атанас Буров"	13
13	Кайнарджа	Средище	ПГМСС "Н. Й. Вапцаров"	13
14	Ситово	Искра	ОУ "Стефан Караджа"	12
15	Дулово	Дулово	ОУ "Христо Смирненски"	13
16	Главиница	Зафирово	ОбУ "Иван Вазов"	11
17	Ситово	Ситово	ПГСС	10
18	Силистра	Брадвари	ОУ "Св. св. Кирил и Методий"	9
19	Кайнарджа	Средище	ОУ "Цанко Церковски"	8
20	Дулово	Окорш	СУ "Йордан Йовков"	8
21	Тутракан	Варненци	СПИ „Христо Ботев“	8
22	Кайнарджа	Кайнарджа	ОУ "Черноризец Храбър"	8
23	Дулово	Правда	ОУ "Св. св. Кирил и Методий"	8
24	Силистра	Силистра	ПЗГ "Добруджа"	7
25	Силистра	Проф. Иширково	ОбУ "Св. Климент Охридски“	7
26	Силистра	Силистра	ПГПТ "Евлогий Георгиев"	5
27	Дулово	Яребица	ОУ „Васил Левски“	5
28	Силистра	Калипетрово	ОУ "Св. св. Кирил и Методий"	5
29	Силистра	Силистра	ПГМТ "Владимир Комаров"	4
30	Ситово	Ситово	ОУ "Георги С. Раковски"	4
31	Дулово	Чернолик	ОУ "Д-р Петър Берон"	4

*Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците
област Силистра (2023 – 2024)*

32	Силистра	Силистра	ПГС "Пеньо Пенев"	3
33	Дулово	Поройно	НУ "Светлина"	2
34	Дулово	Дулово	ПГООТ	1
35	Дулово	Черник	ОУ "Св.св. Кирил и Методий"	1
36	Дулово	Секулово	ОУ "Св.св. Кирил и Методий"	1
37	Кайнарджа	Голеш	ОУ "Васил Априлов"	1
Общ брой ученици със СОП, които са на ресурсно подпомагане:				400

Училищата с брой ученици под пет (9 институции) в по-малка степен могат да осигуряват самостоятелно допълнителна подкрепа за личностно развитие и ще се нуждаят от специалистите от РЦПППО и ЦСОП, или ще имат специалисти на непълен работен ден.

Към края на 2022 г. в 5 училища няма ученици със СОП (ЕГ „Пейо Яворов, Силистра, ПМГ „Св. Кл. Охридски“, Силистра, „ОУ „Ст. Караджа“, Цар Самуил, ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Нова Черна, ОУ „О. Паисий“, Добротица), а детските градини са 4 (ДГ „Пролет“, Паисиево, ДГ „Щастливо детство“, Алфатар, ДГ „Щастливо детство“, Ситово, ДГ „Мир“, Искра).

Следователно все повече институции работят по приобщаващото образование и предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие. А тези институции без деца и ученици със СОП имат ангажименти към разнообразните форми на обща подкрепа за личностно развитие. Необходимо е да се развива капацитета на всички институции, тъй като приобщаващото образование е интегрална част от модерното образование като цялост.

Институциите, които към февруари 2023 г. самостоятелно организират ресурсното подпомагане на децата и учениците със СОП са **22 училища и 7 ДГ**, посочени в низходящ ред по брой ученици със СОП (без учениците в ЦСОП):

Таблица 8

№	училище/ детска градина	населено място	община	общ бр. ученици	бр. ученици със СОП	% със СОП
1	СУ "Н. Й. Вапцаров"	Силистра	Силистра	596	31	5,2%
2	СУ "Йордан Йовков"	Тутракан	Тутракан	434	28	6,4%
3	ОУ „Иван Вазов"	Силистра	Силистра	572	25	4,4%
4	ОУ „Кирил и Методий“	Силистра	Силистра	460	24	5,2 %
5	СУ "Христо Ботев"	Тутракан	Тутракан	528	20	3,7%
6	ОУ „Отец Паисий"	Силистра	Силистра	322	19	5,9%
7	СУ "Васил Левски"	Дулово	Дулово	905	20	2,2%
8	СУ „Васил Левски“	Главиница	Главиница	454	17	3,7%
9	ОУ „Христо Ботев"	Алфатар	Алфатар	101	17	16,8%
10	СпУ "Дръстър"	Силистра	Силистра	158	14	8,9%
11	ПГСУАУ „Атанас Буров"	Силистра	Силистра	358	13	3,6%
12	ПГМСС „Н. Й. Вапцаров"	Средище	Кайнарджа	279	13	4,7%

*Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците
област Силистра (2023 – 2024)*

13	ОУ „Христо Смирненски	Дулово	Дулово	428	13	3 %
14	ОУ „Стефан Караджа“	Искра	Ситово	123	12	9,7%
15	ОБУ „Иван Вазов“	Зафирово	Главиница	141	11	7,8%
16	ПГСС	Ситово	Ситово	127	10	7,8%
17	ОУ „Кирил и Методий“	Правда	Дулово	118	8	6,7%
18	ОУ „Черноризец Храбър	Кайнарджа	Кайнарджа	90	8	8,8%
19	ОУ „Цанко Церковски“	Средище	Кайнарджа	167	8	4,8%
20	ПЗГ „Добруджа“	Силистра	Силистра	207	7	3,4%
21	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	Калипетрово	Силистра	60	5	8,3%
22	ПГПТ „Евлогий Георгиев“	Силистра	Силистра	180	5	2,7%
					328	
23	ДГ „Иглика“	Силистра	Силистра	238	25	10,5%
24	ДГ „Нарцис“	Силистра	Силистра	173	20	11,5%
25	ДГ „Роза“	Силистра	Силистра	245	13	5,3%
26	ДГ „Мир“	Айдемир	Силистра	139	13	9,4%
27	ДГ „Радост“	Силистра	Силистра	121	12	9,9%
28	ДГ „Ян Бибиян“	Силистра	Силистра	122	7	5,7%
29	ДГ „Добруджа“	Силистра	Силистра	145	5	3,4%
	ОБЩО:			7991	95	

В останалите институции осигуряването на ДПЛР е със специалисти от РЦПППО.

В посочените в таблицата институции са съсредоточени **71, 7 %** от общия брой деца и ученици със СОП - 423 от общо 590. За училищата този дял е много по- висок – **82 %** (328 от 400). За детските градини е **45, 7 %** (95 от 208), където увеличаването на децата със СОП все още не е довело до самостоятелно организиране на допълнителната подкрепа.

В училищата до голяма степен този процес на отделяне от РЦПППО е достигнал предела си. Потенциал за самостоятелно организиране на ДПЛР имат още не повече от 4 институции. Останалите институции ще се нуждаят от осигуряване на специалисти от РЦПППО.

Брой деца със СОП в **предучилищното образование** в детски градини през учебната 2022/23 г.

Таблица 5

община	I група	II група	III група (IIГ – 5 г.)	IV група (IIГ – 6 г.)
ОБЩО:	21	45	70	58

През 2023 г. най- малко 58 деца със СОП ще влязат в I клас, а през 2023 г. - 70, или ще бъдат отложени по чл. 190, ал. 3, т. 9 от ЗПУО и чл. 143 на *Наредбата за приобщаващо образование*.

Брой ученици със СОП в **начален и прогимназиален етап** през учебната 2022/23 г.:

Таблица 6

*Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците
област Силистра (2023 – 2024)*

община	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас	VI клас	VII клас
Алфатар	0	1	1	6	4	1	4
Главиница	0	4	3	5	0	4	3
Дулово	8	15	10	11	4	8	13
Кайнарджа	1	2	4	5	4	0	1
Силистра	12	27	16	16	15	14	21
Ситово	4	3	4	3	1	0	1
Тутракан	1	5	6	5	11	9	10
ОБЩО:	26	57	44	51	39	36	53

През септември 2023 г. **51** деца със СОП от четвърти клас ще направят преход към прогимназиалното образование, а през 2024 г. това са **44** ученици от сегашния трети клас.

По – значим е преходът към средно образование, тъй като за по- голяма част от учениците това е и преход към ново училище. През 2023 г. **53** деца със СОП от седми клас ще направят преход към гимназиално образование, а през 2024 г. - **36** ученици от сегашния шести клас. При тези преходи следва да се прилага чл. 127 от *Наредбата за приобщаващото образование* за подкрепа за успешен преход на децата и учениците между отделните етапи на образование, като си сътрудничат координиращите екипи в двете институции.

Брой ученици със СОП в **гимназиален етап** през учебната 2022/23 г.:

Таблица 7

	VIII клас	IX клас	X клас	XI клас	XII клас
Алфатар	0	0	0	0	0
Главиница	3	4	1	0	1
Дулово	1	0	0	0	4
Кайнарджа	3	3	2	4	1
Силистра	10	7	10	8	10
Ситово	1	7	1	1	0
Тутракан	3	4	1	0	1
ОБЩО:	21	25	15	13	17

От общия брой ученици със СОП в гимназиален етап (91), около 70 са обучавани в **професионално образование**. Това представлява почти **77 %** от учениците със СОП в етапа.

ИЗВОД: Групата деца и ученици със СОП, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие е разнообразна по своя състав и особености в отделните училища, детски градини и по общини и имат различни потребности в хода на обучението си и при прехода между етапи на обучение. Това изисква конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и нагласяне на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции.

2.4. Обезпеченост на приобщаващото образование със специалисти към началото на четвъртата стратегия за подкрепа за личностно развитие (декември 2022 г.)

Педагогически съветници са назначени в **14** институции:

1. СУ „Васил Левски“, Главиница
2. СУ „Васил Левски“, Дулово
3. ОУ „Христо Смирненски“, Дулово
4. ПГМСС „Н. Й. Вапцаров“, Средище – ½ щат
5. СУ „Н. Й. Вапцаров“, Силистра
6. ПМГ „Св. Климент Охридски“, Силистра
7. ПГСУАУ „Атанас Буров“, Силистра – ½ щат
8. ОУ „Отец Паисий“, Силистра – ½ щат
9. ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Силистра
10. ОУ „Иван Вазов“, Силистра
11. ПГСС, Ситово – ½ щат
12. СУ „Йордан Йовков“, Тутракан
13. СУ „Христо Ботев“, Тутракан
14. СПИ „Христо Ботев“, Варненци

В **16** институции са назначени **18** психолози - 9 училища и 6 ДГ:

1. ОУ „Христо Ботев“, Алфатар
2. СУ „Васил Левски“, Дулово
3. СУ „Никола Й. Вапцаров“, Силистра
4. ОУ „Отец Паисий“, Силистра
5. ОУ „Иван Вазов“, Силистра
6. ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, Силистра
7. ПГМТ „Владимир Комаров“, Силистра
8. ПГСУАУ „Ат. Буров“, Силистра – ½ щат, заема се от лицето, заемащо ½ щат педагогически съветник
9. СУ „Христо Ботев“, Тутракан
10. ДГ „Радост“, Силистра
11. ДГ „Нарцис“, Силистра- 2 щата
12. ДГ „Иглика“, Силистра- 2 щата
13. ДГ „Добруджа“, Силистра
14. ДГ „Ян Бибиян“, Силистра
15. ДГ „Мир“, Айдемир
16. ДГ „Роза“, Силистра

Някои институции имат и от двата вида специалисти. Общо образователните институции, които имат или педагогически съветник или психолог са **23** (7 ДГ и 16 училища) и представляват

34, 8 % от училищата (42) и детските градини (24). Опитът от предишния стратегически период показва, че нарастване на назначенията има в периоди, когато това се обезпечава финансово от национални проекти и програми.

Обезпечаването със специалисти в институциите през учебната 2022/23 г. е както следва:

Таблица 9

	в училища	в детски градини	в ЦСОП	в РЦПППО	ОБЩО:
ресурсни учители	27	9	0	12	48
логопеди	8	9	1	2	20
рехабилитатори на слуха и говора	0	0	0	0	0
рехабилитатор	0	0	1	1	2
	35	18	2	15	70

Назначен друг персонал за подкрепа на децата и учениците за учебната 2022/23:

- към началото на учебната 2022/23 г. назначените помощниците на учителя са **29** (25 в ДГ и 4 в училищата). Финансирани са по проекта на МОН по ОП НОИР - BG05M2OP001 - 3. 005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и BG05M2OP001-3.018 „Подкрепа за приобщаващо образование“.
- през учебната 2020/21 г. и 2021/22 г, по проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“ работеха **28 медиатори/социални работници** в 26 училища - **19** на пълен работен ден, а **9** – на 1/ 2. По проект BG05M2OP001 - 3. 005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ бяха назначени **10** медиатори.

След приключването на проекта, за учебната 2022/23 г. са назначени с финансиране по Национална програма „Подкрепа на образователните медиатори и социални работници“ **15 медиатори** в следните училища:

1. ОУ „Хр. Ботев“, Алфатар
2. ОБУ „Ив. Вазов“, Зафирово
3. ПГООТ, Дулово
4. СУ „В. Левски“, Дулово
5. ПГМСС „Н. Й. Вапцаров“, Средище
6. ОУ „Ч. Храбър“, Кайнарджа
7. СУ „Й. Йовков“, Тутракан
8. СУ „Хр. Ботев“, Тутракан
9. ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Нова Черна
10. ОУ „Ст. Караджа“, Цар Самуил
11. ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Калипетрово
12. ПЗГ „Добруджа“, Силистра
13. ПГМТ „Вл. Комаров“, Силистра

14. ПГСС, Ситово

15. ОУ „Ст. Караджа“, Искра

ИЗВОД: При старта на четвъртата областна стратегия за личностно развитие значително се е подобрило обезпечаването на приобщаващото образование със специалисти. Това развитие е и финансово подпомогнато с финансиране по проекти на МОН по ОП НОИР и национални програми. Това е много добра основа за подобряване на грижата за индивидуалните потребности на децата и учениците. Водещ акцент следва да бъде пълноценното използване на тези специалисти и подкрепата им, за да изявят капацитета си.

2.5. Материалните условия в институциите за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности:

Достъпната физическа среда включва осигуряване на подходящи условия, използване и прилагане на иновативни подходи и съвременни технологии за архитектурна и физическа достъпност, които в най-голяма степен да отговорят на потребностите на децата и учениците (чл. 103 на *Наредба за приобщаващото образование*).

Съгласно чл. 104, ал. 1 от *Наредба за приобщаващото образование* достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез:

1. входни и комуникационни пространства;
2. помещения и пространства за общо ползване;
3. санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

Чл. 104, ал. 2 и 3 от *Наредба за приобщаващото образование* определя достъпната архитектурна среда в институциите в системата на предучилищното и училищното образование се осигурява чрез съобразяване на елементите на сградите и съоръженията със специфичните изисквания за различните видове увреждания. Общодостъпните помещения в сградите следва да се свързват чрез достъпен маршрут.

За учебната 2022/23 няма одобрени училища за включване в Национална програма, модул „Създаване на достъпна архитектурна среда“. Без такава целева подкрепа не могат да бъдат извършени значителни подобрения.

Подобрение на материалната среда в периода на третата областна стратегия за ПЛР е отбелязано в следните аспекти:

- изграждането на **външен асансьор** на сградата на ЦСОП на стойност 74.938 лв. по НП „Създаване на достъпна архитектурна среда и сигурност в училище“, Модул 1 „Създаване на достъпна архитектурна среда“;

- в ПГСУАУ „Ат. Буров“, Силистра е изграден **навес над откритата рампа**;
- по НП „Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“, модул 2 „Осигуряване на съвременна специализирана среда в специализирани обслужващи звена в ДГ „Мир“, Дулово е изграден **многофункционален кабинет за деца със СОП**;
- в ДГ „Иглика“, Силистра функционира **сензорна стая**, оборудвана с всички необходими съоръжения, подходящи за деца със специални образователни потребности;
- със **сензорен кабинет** разполага и ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, Силистра;
- в **8** училища и **6** ДГ по проекта на МОН BG05M2OP001-3.018 „Подкрепа за приобщаващо образование“ са оборудвани кабинети за допълнителна подкрепа, за психологическа, логопедична подкрепа и ресурсен кабинет; 1 училище е оборудвано с кабинет за работа по метода „Монтесори“; 1 училище е оборудвано с кабинет за сензорна интеграция и 1 училище за кабинет за рехабилитация и кинезитерапия;
- в РЦПППО са закупени **графични таблети, устройства за контрол на поглед и комуникатор Go Talk**;
- в ЦСОП са монтирани **13 климатици**;
- подобрения в материалната база в РЦПППО - в гр. Тутракан е изградена **солна стая и сензорно-интегративна зала**, които се използват от децата и учениците на община Тутракан;
- в Дунавския парк в гр. Силистра бе монтирана **люлка за деца със специални образователни потребности** от 4 до 12-годишна възраст. Средствата за нея, 9 212 лева, бяха събрани от благотворителен Великденски базар, организиран от ДГ "Иглика";
- училища, в които бяха изградени **СТЕМ центрове**: ПМГ „Св. Кл. Охридски“, Силистра, ЕГ „П. Яворов“, Силистра, СУ „Хр. Ботев“, Тутракан, ПГСУАУ „Ат. Буров“, Силистра, СпУ „Дръстър“, Силистра, ОУ „Ч. Храбър“, Кайнарджа;
- в НАО „Г. Галилей“, Силистра са извършени ремонтни дейности за подобряване на образователната инфраструктура и енергийната ефективност на сградата (съфинансиране от Община Силистра по компонент 2 на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г.);
- в ООС „Младост“, Силистра са ремонтирани 2 стаи за занимания по интереси, обособена и ремонтирана зала за тенис на маса в сутерена на общежитието; сменени врати с анти-паник брави в коридорите и аварийното стълбище на всички етажи; 2 телевизора за учениците;
- със средства по Инвестиционна програма на МОН за 2020 г. е направен **ремонт на общежитието** към училището на първи и втори етаж. Подменени са врати, прозорци, ел. инсталация, водната инсталация и отоплителната инсталация;
- в общо използваната сграда на ЦСОП и РЦПППО е налична **рампа и санитарни помещения** на I и II етаж, адаптирани за хора с увреждания. Стаите и коридорите са оцветени в контрастни

цветове с необходимото осветление, снабдени са с визуална маркировка и символика, водещи парапети, предпазни решетки и ограничители.

ИЗВОД: Има развитие в този аспект на грижата за децата и учениците със СОП и децата с изявени дарби. Подобрененията са по-чести и разнообразни и при по-голям брой институции. Въпреки това МТБ се подобрява по – бавно в сравнение с потребностите на модерното образование и очакванията на родителите. Необходими са концентрирани целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания. Финансови механизми в делегирания бюджет (целеви средства със задължителен процент за изразходване за подобряване на средата) дават възможност за подобряване на МТБ, но не и за значимо преоборудване и преустройство на средата. И в следващия стратегически период значително подобрене на материалната база в повече образователни институции ще е възможно с проектно финансиране.

2.6. Кариерното ориентиране на учениците:

Център за кариерно ориентиране (ЦКО) – Силистра бе основан по проекта на МОН BG051PO001-4.3.02 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“ и функционира по проект на МОН BG05M2OP001-2.01 – 0001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование” с финансовата подкрепа на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове. Проектът приключи на 31.12. 2017 г.

От 01.01.18 г. ЦКО функционира като дейност към НАО „Галилео Галилей” (ЦПЛР в община Силистра). Назначени са 3 -ма кариерни консултанти, които продължават дейността си и през настоящия период.

През периода на третата стратегия за ПЛР (2021 -2022 г.) през кариерно консултиране преминаха общо **1152** ученици от пети до седми клас, в рамките на проект на МОН BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.

ЦКО разви значим опит и популярност и чрез **самостоятелни проекти** – „Създаване на модел на работещ процес за кампания “Прием след 7. клас” под мотото “Виж моя път! Избери своя!” и „Дигитална платформа за предоставяне на ресурси по кариерно ориентиране – Образователни насоки и стъпки към бъдеще“. Проектите са финансирани по Национална програма „Предоставяне на съвременни условия за работа на децата и учениците в центрове за подкрепа за личностно развитие”.

ЦКО организира и **форуми и кампании**, свързани с кариерното ориентиране на учениците - „Седмица на професиите през погледа на малкия изследовател“, „Мотивирай своето утре с #НаКрепосттаСме“.

ИЗВОД: Центърът за кариерно ориентиране към НАО „Г. Галилей“, Силистра се утвърди като разпознаваема институция, желан и уважаван партньор, лидер в регионалните дейности по кариерно ориентиране. Създаденият капацитет по проекти се развива и използва ефективно. Екипът на ЦКО показва креативност, инициативност, способност да съобразява дейностите си с различните възрасти и потребности на учениците. Има много добри предпоставки през новия стратегически период да се развиват дейностите по кариерно ориентиране.

2.7. Работа с деца и ученици с изявени дарби: Тази форма на обща подкрепа е най- добре развита от институциите и подкрепяна финансово през различни инструменти:

2.7.1. Финансиране от бюджет на занимания по интереси по Наредба за приобщаващо образование - Ежегодно броят на обхванатите в занимания интереси на ученици е между 3700 и 4000. Основни параметри на обезпечаването в училищата на занимания по интереси по *Наредба за приобщаващото образование* са:

- училищата изготвят програма за занимания по интереси за съответната учебна година;
- всяко училище осигурява участие в занимания по интереси на минимум 20 % от учениците в училището (в дневна форма на обучение);
- минимум 40 % от заниманията по интереси трябва да са по тематични направления „Дигитална креативност“, „Природни науки“, „Математика“ и „Технологии“;
- други направления - „Изкуства и култура“, „Гражданско образование“, „Екологично образование и здравословен начин на живот“, „Спорт“ и др.;
- минимум 5 % от заниманията по интереси трябва да бъдат организирани от външни за училището физически или юридически лица;
- заниманията по интереси се организират със седмичен брой часове и/или на модулен принцип, който включва средно не по-малко от 2 часа седмично по броя на учебните седмици;
- училището съвместно с родителите и/или с външни юридически лица организира най-малко 2 пъти годишно публични изяви на учениците, участници в групите за занимания по интереси, които включват концерти, тържества, състезания, изложби, дебати, конкурси и други, за популяризиране на индивидуалните и/или груповите постижения, способностите на учениците и

творческите резултати;

- общината осъществява обща програма за стимулиране на дейности и изяви на учениците, свързани със заниманията по интереси;
- родители на ученици, чийто професионален опит е свързан със съответното тематично направление на заниманията по интереси, могат да провеждат занимания по интереси до 3 часа годишно във или извън училището;

2.7.2. Национални програми (НП) за образованието, одобряване с ПМС:

- НП „Ученически олимпиади и състезания“, модул „Осигуряване на обучение на талантили ученици за участие в ученически олимпиади“ – общо за учебните 2020/21 и 2021/22 г. в групи за обучение за успешно участие в олимпиади са участвали **255** ученици. За 2022/23 г. НП стартира отново със **158 ученици** от следните училища: ПМГ „Св. Кл. Охридски“, Силистра; ЕГ "П. Яворов", Силистра, ОУ „О. Паисий“, Силистра; ОУ „Ив. Вазов“, Силистра, СУ „Н. Вапцаров“, Силистра, СУ „В. Левски“, Дулово.
- НП „Заедно в изкуството и спорта“ – Училищата сформират групи в 2 модула - „Изкуства“ - **18** училища, **214** участващи ученици и „Спорт“ – **20** училища, **208** участващи ученици.

2.7.3. Проекти на МОН по ОП НОИР: Занимания по интереси се обезпечават и по следните проекти на МОН по ОП НОИР:

BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“ - проектът ще приключи към края на 2023 г. Заниманията по интереси са по компютърно моделиране/кодиране (13 групи в 11 училища, 200 обхванати ученици).

Предстои стартирането на проект национален проекта на МОН „Успех за теб“ по новата програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС – един от аспектите на проекта е сформирани групи за занимания по интереси. Училищата ще получават финансиране за работа с деца с изяви дарби, за тяхната подготовка в областта, в която те развиват своите заложби и способности.

2.7.4. Общински програми, читалищни дейности - По Наредбата за спортните клубове община Силистра подпомага функционирането на **29 спортни клуба**, където се развиват над 35 колективни и индивидуални видове спорт - футбол, баскетбол, волейбол, борба, джудо, самбо, лека атлетика, плуване, спортна стрелба и др.

За стимулиране на талантливите и надарени общините разработват Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби, организират общински празници и конкурси за деца и ученици. Дейности с талантливите деца и ученици се провеждат и от читалищата.

2.7.5. Олимпиади, конкурси и състезания и за ученици организирани от РУО - Олимпиадите дават възможности за изяви, както по учебни предмети, така и по междупредметни области като гражданско образование или мултидисциплинарното състезанието „Знам и мога“ за начален етап. Отчетът на третата областна стратегия показва трайно високо ниво на участие в училищните кръгове в порядъка от 1739 през учебната 2020/21 г. до 2062 през учебната 2021/22 г. и в областните кръгове – между 439 и 442 участници.

Тази форма на изява на талантите е традиционна за системата на средното образование и е свързана с национални програми, които осигуряват подготовката и с общински програми, които стимулират учениците със стипендии за постигнати успехи.

В допълнение към националните дейности, РУО – Силистра поддържа устойчиво система от около 14 традиционни регионални конкурси, които дават разнообразни възможности на учениците за изява на учениците.

2.7.6. Институции в системата на предучилищното и училищно образование, които осигуряват работата с талантливи и даровити деца в свободното им от учебни занятия време в областта на науката, изкуството и спорта (**Таблица 10**):

ЦПЛР	Брой ученици през учебната 2022/23
Обединен детски комплекс	1125
НАО „Г. Галилей“	178
ОБЩО:	1303

Тези институции по ЗПУО са само в гр. Силистра. От останалите 6 общини, само **община Кайнарджа** е изразила намерение за разкриване на общински ЦПЛР.

В **община Тутракан** функционира Общински център за извънучилищни дейности, който се занимава с осмисляне на свободното време на децата, учениците и младежите, като предлага разнообразни форми за развитие на техните интереси и способности.

ИЗВОД: Дейностите на институциите, ориентирани към дарбите и интересите на децата и учениците в свободното им време са разнообразни и имат дълги традиции. Учениците могат да избират, както между форми в училищата, така и предлагани от други организации и институции

и по проекти. Законът за предучилищното и училищно образование дава възможности за индивидуална подкрепа на дарбите на децата и учениците и чрез гъвкави форми на обучение във формалното образование и в свободното време. Заниманията по интереси са осигурени нормативно и финансово и това задава стабилна рамка за училищата и общините да развиват креативни идеи.

2.8. Напускане на образователната система: В четвъртия стратегически период (2023 – 2024) институциите ще продължават да осъществяват дейности в рамките на *Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст* по ПМС № 100 ОТ 8 ЮНИ 2018 Г., който се превърна в устойчива платформа за взаимодействие на институциите.

ПМС № 100 предвижда и постоянни задачи на училищата и детските градини като целогодишен, а не кампаниен ангажимент и с акцент върху бърза реакция спрямо безпричинните отсъствия и обучителни затруднения и предотвратяване на отпадането.

Информационната система за реализация на механизма (ИСРМ) вече е развита и с усъвършенствани функционалности, заредена е с много информация, съчетана от различни източници и постоянно се актуализират данните за децата и учениците от екипите за обхват. Координаторът по Механизма от РУО оказва методическа подкрепа и контрол по работата в ИСРМ и ежесечно анализира данните на областно ниво.

Започваме четвъртия стратегически период в подкрепата за личностно развитие с изградени **33 екипи за обхват**. В тях са включени представители на общините, РУО, училищата и детските градини, МВР, дирекция „Социално подпомагане“. На този етап вече в значителна степен екипите са се сработили в действено партньорство и все по-пълно и експедитивно използват възможностите на ИСРМ и сферите на компетентност на различните институции.

В платформата ИСРМ, към 31. 01. 2023 г. фигурират **3911** деца със статус „за обхват“. Това са деца родени в периода 31. 01. 2007 г. (16 год.) и 31. 12. 2018 г. (5 год.), с адресна регистрация в областта, които следва да са обхванати в образователната система в областта, но не са.

ИСРМ дава възможност отделно да се следят приоритетната за ранен обхват група на 5 – 7 годишните (родени в периода от 31 01. 2015 до 31. 12. 2018 г.). Те са **1592** и което представляват 40,7 % от общата категория „за обхват“.

Таблица 11

№	първоначален статус	31. 01. 23 г.
1	за обхват	3911
2	за обхват 5 - 7 години	1592

3	за обхват - VIII клас	0
4	не е зададен	0
5	учащ	9978
6	отпаднал през учебната година	32
7	никога незаписван	3001
8	в риск	0
9	в чужбина	3053
10	за проверка	69
11	завършил	0
12	отпаднал ПРЕДИ настоящата учеб. год. – без филтър за възраст	1175
13	учащ в чужбина	0

Категорията „за обхват“ вкл. ученици от категориите „никога незаписвани“, „за проверка“, „отпаднали ПРЕДИ 2022/23“ и „отпаднали ПРЕЗ 2022/23 г.“, които са под 16 години. Тези категории деца са с различни проблеми и за тях са подходящи различни мерки и подходи на екипите. Поради това периодично се анализират данните от ИСРМ, за да се идентифицират точно децата от тези категории, които все още са във възраст за задължително обучение и се намират на известни адреси в областта.

- „никога незаписвани“ – **3001** - Това са деца, които никога не са постъпвали в българската образователна система. От тях, в задължителна училищна възраст (5-16 г.) са **2920 = 97 %**. В същото време голяма част от тях са означени в ИСРМ като намиращи се в чужбина – **2800**. За част от децата няма точна информация за адрес и статус. Към 31. 01. 2023 г. за 78 деца от тази категория необхванати в образованието деца е установено, че са на адреси в областта или страната.

- „отпаднали ПРЕДИ 2022/23“ - **1175** - Във възраст за задължително образование са **963** деца/ученици към 31.01.23 г. От тях вече не се намират в страната **817**, които са с актуален статус „в чужбина“ = **84,8 %**. Установеният брой деца от тази група, които продължават да са отпаднали или незаписани, до 16 години са и се намират на известни адреси в областта е 118 деца.

- „отпаднали ПРЕЗ 2022/23 г.“ – **32** - От тях 5 вече не са в задължителна за обучение възраст. От останалите 27, които са от 5 до 16 годишни, 63 % (17 деца) вече не се намират в страната. За 8 ученици има данни, че са върнати в образователната система и имат актуални статуси „записан“ (4) и „преместен“ (4). Продължават да са отпаднали от образованието 2 деца, които се намират на адреси в областта.

Деца/ ученици променили своя първоначален статус на актуален статус „записан“ (към 31.01.23 г., без филтър за възраст):

Таблица 12

Записани	31.01.23
били „за обхват“ (вкл. „отпаднал преди 2022/23 г.“), станали „записан“	39
били „в чужбина“, станали „записан“	8
били „за проверка“, станали „записан“	51
Общо:	98

Обект на работа на екипите са посочените по- горе 198 деца, които са необхванати, все още са в задължителна за обучение възраст и се намират на известни адреси в областта. Друга задача на екипите е да търсят информация за децата, за които не е известен статуса или адреса.

Значими проблем продължава да бъде съпротивата на семействата на отпадналите деца. Въпреки множеството усилия и дейности, не винаги е възможно да се постигне успех поради отказа на самите родители и ученици да работят за своя интерес и по- добро бъдеще.

ИЗВОД: Изграден е механизъм за междуинституционално взаимодействие, екипна работа и обмен на информация. Подобряването на действието на механизма на местно ниво е по посока на устойчив темп на намаляване броя на необхванатите деца и ученици и задържане в училище на вече обхванатите.

3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА:

Ключовите предизвикателства в периода на четвъртата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Силистра (2023 – 2024 г.) са свързани не само с **поддържането на развитите вече практики** и възможности за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, но и преминаване към **иновации** в сферата и задълбочаване на **индивидуализирането на грижата** за потребностите на всяко дете и ученик.

3.1. На основата на задълбочено познаване на вариантите за действие в нормативната уредба, да се идентифицират във всяка община и образователна институция най- подходящите подходи и ресурси за най- добра грижа за потребностите на децата и учениците.

3.2. Бързо променящите се обществени и образователни реалности и постижения в медицината и технологиите изискват постоянна квалификация на специалистите за обучение на деца и ученици със СОП и обмен на идеи, опит и ресурси. Изчерпва се ефективността на обучения и методическа подкрепа повече с масови и еднотипни форми и тематика. Нужно е да бъдат насочени към конкретните нужди на специалистите в различните видове образователни институции, които са призвани да решават различни предизвикателства. Както се индивидуализира грижата за детето/ ученика, така следва да се индивидуализира и грижата за подготовката на педагогическите специалисти.

3.3. Ефективното и съчетано използване на всички финансови механизми, целеви средства и проектно финансиране за обезпечаване на съвременни материални условия за приобщаващото образование. Подобренията да не са самоцелни, а да създават удобна, нужна и използвана по разнообразни начини материална база.

3.4. Осъществяването на ценностите на приобщаващото образование изисква просветеност на родителската общност, чувствителност на обществото към проблемите на децата и учениците, разбиране за отговорностите на всички, толерантност и солидарност. Съществено предизвикателство е използването по позитивен начин на свързаността на участниците в образователния процес в социалните мрежи и на разнообразието от медии за популяризиране на каузите на приобщаващото образование.

4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ: Осигуряване и развиване на ключовите фактори и ресурси за устойчиво и индивидуализирано прилагане на общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие във всяка образователна институция, включително и чрез образователни иновации.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ:

Всяка от оперативните цели осигурява един от комплекса елементи за постигане на стратегическата цел – процес на учене, човешки ресурс, материална среда, взаимодействие, обществена подкрепа.

Оперативна цел 1: Осигуряване във всяка образователна институция на ефективен **процес и среда на учене**, които премахват в максимална степен пречките пред ученето и създават възможности за развитие и изява на децата и учениците.

Оперативна цел 2: Развитие на **компетентностите на педагогическите специалисти** за ефективно посрещане на разнообразието от индивидуални потребности на всички деца и ученици и прилагане на иновации.

Оперативна цел 3: Подобряване на **материалните условия и достъпност на средата** за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности и с изявени дарби в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

Оперативна цел 4: Подобряване на **взаимодействието** между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Оперативна цел 5: Повишаване на **обществената информираност и чувствителност** относно целите, принципите и възможностите на приобщаващото образование.

5. ОСНОВНИ МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

Мерките са групирани според петте оперативни цели и представят насочващи примерни направления и дейности за общините, образователните институции и другите държавни институции, които ще планират и изпълняват конкретни дейности, според своите компетентности. Мерките не са изчерпателен списък и могат да бъдат допълвани в общинските стратегии, съобразно конкретните общински особености и потребности.

5.1. По оперативна цел 1: Осигуряване във всяка образователна институция на **процес и среда на учене**, които премахват в максимална степен пречките пред ученето и създават възможности за развитие и изява на децата и учениците чрез предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

5.1.1. Мярка 1 към ОЦ 1 – Навременно **ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА НУЖДТА** и извършване на оценяване на индивидуалните потребности на децата и учениците във всички етапи на образователния процес и прилагане на качествен инструментариум при оценяването.

Примерни дейности:

- ✓ Извършване на ранно оценяване (скрининг) в детските градини на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 до 3 години и 6 месеца по чл. 8 - 11 на *Наредба за приобщаващото образование*.
- ✓ Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6 годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище по чл. 10 от *Наредбата за приобщаващо образование*.
- ✓ Прилагане в училищата и детските градини на формата на обща подкрепа екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти за разпознаване на обучителни трудности у децата и учениците съгласно чл. 13, т.1, 15, т. 1, чл. 16 и 29 на *Наредба за приобщаващото образование*.
- ✓ Прилагане в образователните институции на инструментариум за установяване на обучителни затруднения и нужда от допълнително обучение, разработен по проекти на МОН по ОП НОИР (по проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“, BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване към системата на предучилищното образование“ във фазата на тяхната

устойчивост и по нови проекти).

✓ Прилагане на модели и инструменти за приобщаващо образование, разработени по проект на МОН по ОП НОИР BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващо образование“ - модел на функционална оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците със СОП и с хронични заболявания, във връзка с прилагането на Международната класификация за функционирането на човека, уврежданията и здравето на децата; инструмент за идентифициране на маркери на риск при децата и учениците; инструмент за откриване на дарбите и за определяне на възможности за стимулирането им. В проекта участват ДГ „Радост“, ДГ „Ян Бибиян“, ДГ „Роза“, ДГ „Нарцис“, ДГ „Иглика“, ДГ „Мир“, Айдемир, ОУ „О. Паисий“, ОУ „Кирил и Методий“, ОУ „Ив. Вазов“, Силистра, ОУ „Хр. Ботев“, Алфатар, ОУ „Ч. Храбър“, Кайнарджа, ОУ „Хр. Смирненски“, СУ „В. Левски“, Дулово, СУ „Й. Йовков“, Тутракан. Проектът продължава до декември 2023 г. Създаденият инструментариум ще продължи да се прилага и след края на проекта.

5.1.2. Мярка 2 към ОЦ 1 – Прилагане на формите за **ОБЩА ПОДКРЕПА** за личностно развитие на ниво образователна институция в разнообразието, пълнотата, взаимното допълване и гъвкавост, предвидени в нормативната уредба.

Общата подкрепа за личностно развитие (ОПЛР) в училищата и детските градини е разнообразна и включва 14 аспекта:

1. екипна работа между учителите и други педагогически специалисти;
2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО;
3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език (само за ДГ);
4. допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове;
5. консултации по учебни предмети;
6. кариерно ориентиране на учениците;
7. занимания по интереси;¹
8. библиотечно-информационно обслужване;
9. грижа за здравето;
10. осигуряване на общежитие;
11. поощряване с морални и материални награди;
12. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
13. ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
14. логопедична работа;

¹ Представено е отделно като Мярка 4.

Тези видове ОПЛР са част от училищния живот, включват се в годишните планове на институциите и в графика на учебния ден и се координират от училищен координатор.

Примерни дейности:

- ✓ Дейности по обща подкрепа в детските градини по чл. 13 на *Наредба за приобщаващото образование*, вкл. и допълнителни обучения по български език.
- ✓ Дейности по обща подкрепа в училищата по чл. 15 на *Наредба за приобщаващото образование* – допълнително консултиране по учебни предмети, библиотечно –информационно обслужване, грижа за здравето (вкл. и чрез дейности на РЗИ), поощряване с материални и морални награди, вкл. и на общинско и областно ниво.
- ✓ Организиране на допълнителни обучения в училищата за компенсиране на обучителни дефицити по чл. 27 и 29 на *Наредба за приобщаващото образование*, вкл. и по БЕЛ като чужд за записани в образователните институции деца на бежанци и/или мигранти. Допълнителни обучения ще бъдат финансирани по проект на МОН „Успех за теб“ по програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС.
- ✓ Прилагане на общата подкрепа по логопедична работа в училищата и детските градини.
- ✓ Наставяване на общезитие – дейността се изпълнява от ООС „Младост“, Силистра и несамостоятелните общезития към ПЗГ „Добруджа“, Силистра и ПГМСС „Н. Й. Вапцаров“, Средище. Съгласно чл. 42 от *Наредбата за приобщаващото образование* включва: наставяване на ученици, осигуряване на условия за организиране и провеждане на самоподготовка на учениците, провеждане на консултации по учебни предмети и индивидуална работа, организиране и провеждане на занимания по интереси, работа с родители.
- ✓ Организиране на обща подкрепа за личностно развитие по чл. 15, т. 6 на *Наредба за приобщаващото образование* - кариерно ориентиране и консултиране. Дейността се извършва от кариерните консултанти в Център за кариерно ориентиране към НАО „Галилео Галилей“, Силистра, вкл и по проект на МОН „Успех за теб“ по програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС. Други дейности - представяне на учениците и родителите на утвърдения държавен план – прием в VIII клас за предстояща учебна година и дейности на приемащите след VIII клас училища за представяне на своите профили и специалности от професии; дейности в Часа на класа по проекта на КНСБ „Моето първо работно място“ (за ученици в XII клас).

5.1.3. Мярка 3 към ОП 1 - Организиране в образователните и други институции на **ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА** за личностно развитие на децата и учениците.

Съгласно чл. 187 (2) от ЗПУО, допълнителна подкрепа за личностно развитие се предоставя на 4 категории деца и ученици – (1) със специални образователни потребности, (2) в риск, (3) с изявени дарби и (4) с хронични заболявания.

Примерни дейности:

- ✓ Дейност на екипите за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) в образователните институции. Развитие на капацитета на ЕПЛР.
- ✓ Дейности на РЦПППО по предоставянето на ДПЛР.
- ✓ Дейности на ЦСОП по изнесено обучение на деца и ученици, за които не е възможно обучението в образователните институции.
- ✓ Взаимодействие и сътрудничество между ЕПЛР в детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие в РЦПППО в нормативно определените случаи.
- ✓ Прилагане на различни форми на обучение в училищното образование, за посрещане на индивидуалните потребности при всеки отделен случай.
- ✓ Дейности в училищата по проект на МОН „Успех за теб“ по програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС.
- ✓ Организиране на необходимите разумни улеснения за участие на учениците със СОП в национални външни оценявания и държавни зрелостни изпити съгласно чл. 109 от *Наредба за приобщаващото образование*.
- ✓ Предоставяне на децата на услугата „Личен асистент“ съобразно нормативните възможности.
- ✓ Дейности за децата със СОП в общинските социални услуги в общността.
- ✓ Техническа и организационна подготовка и предоставяне на ДПЛР от разстояние в електронна среда при прекъсване на присъствените занятия. Организиране на обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС) за отделни ученици в нормативно предвидените случаи.

5.1.4. Мярка 4 по ОЦ 1 - ПОДКРЕПА НА ДАРБИТЕ и талантите на децата и учениците чрез заниманията по интереси и дейности за изява на децата и учениците от област Силистра.

Примерни дейности:

- ✓ Осъществяване по училища и общини на програмите за занимания по интереси по чл. 21д и чл. 21е от *Наредбата за приобщаващото образование* – занятия на групите по интереси, публични дейности, участие на родителите, междуучилищни дейности, общински дейности.
- ✓ Дейности в Обединен детски комплекс и НАО „Галилео Галилей“, Силистра.
- ✓ Подкрепа за талантиливи деца чрез общинските програми за мерките за закрила на деца с изявени дарби.
- ✓ Заниманията по интереси са по компютърно моделиране/кодиране по проект на МОН BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“ - проектът ще приключи към края на 2023 г. (13 групи в 11 училища, 200 обхванати ученици).
- ✓ Занимания по интереси в училищата и междуучилищни дейности по проект на МОН „Успех за теб“ по програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС.
- ✓ Занимания по интереси по Национална програма „Заедно в изкуствата и спорта“ .
- ✓ Осигуряване на условия за участие на учениците в олимпиадите и състезанията на МОН – организиране на олимпиадите на училищно, общинско и областно ниво; подготовка на учениците за участие с финансиране по Национална програма „Ученически олимпиади и състезания“, модул „Осигуряване на обучение на талантиливи ученици за участие в ученически олимпиади“.
- ✓ Устойчиво поддържане и обогатяване на система от регионални състезания и конкурси на РУО – Силистра и на общините.
- ✓ Дейности на спортни клубове, читалища и общини за изява на талантите на децата и учениците.

5.1.5. Мярка 5 към ОЦ 1 - Предотвратяване на **НАПУСКАНЕТО НА УЧИЛИЩЕ** и ефективно включване на отпаднали ученици в образователната система (дейности по ПМС № 100 ОТ 8 ЮНИ 2018 Г.).

Примерни дейности:

- ✓ Дейностите на екипите за обхват съгласно ПМС100/08. 06. 2018 г.
- ✓ Участие в Национална програма «Заедно за всяко дете».
- ✓ Събиране и анализ от РУО – Силистра на информация за отсъстването на учениците от

учебни занятия, движение и напускане на образователната система.

- ✓ Контрол на РУО – Силистра по присъствие на учениците в учебните занятия, отразяване на отсъствията в училищната документация и работа на училищата с учениците в риск.
- ✓ Подобряване на обхвата и ефективността на целодневна организация на учебния ден като средство за предотвратяване на напускането на училище.
- ✓ Работа на медиаторите и социалните работници с родителите и средата на ученици застрашени от отпадане от образованието, вкл и назначени по проект на МОН „Успех за теб“ по програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС.
- ✓ Дейност на експертната комисия по чл. 112 (8) на ЗПУО за разрешаване и контрол на обучението на ученици под 16 години в самостоятелна форма на обучение.
- ✓ Дейности на училищата и общините в сферата на етническата интеграция като фактор за подобряване на образователния обхват.
- ✓ Въвеждане на задължително предучилищно образование от 4 годишна възраст (параграф 16 и 17 на Преходните и заключителни разпоредби на *Закона за предучилищното и училищно образование*);
- ✓ Дейност на общините по налагане на санкции на родителите.
- ✓ Мерки за подпомагане на семействата на децата и учениците в риск от отпадане или отпаднали от образованието.

5.2. По оперативна цел 2 – Развитие на компетентностите на педагогическите специалисти за ефективно посрещане на разнообразието от индивидуални потребности на всички деца и ученици и за прилагане на иновации.

5.2.1. Мярка 1 по ОЦ 2 – Осигуряване на необходимите специалисти в училищата и детските градини за предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

Примерни дейности:

- ✓ Назначение в институциите в предучилищното и училищно образование на педагогически съветници и психолози, вкл. и по проекти на МОН (проект „Успех за теб“ по програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС) или Национални програми.
- ✓ Осигуряване от институциите на всички необходими специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие (ресурсни учители, логопеди, рехабилитатори на

слуха и говора и пр.), вкл. и чрез преквалификация и допълнителна квалификация по Национални програми на МОН.

✓ Назначение и ефективно действие на медиатори/социални работници в образователните институции, вкл. и с финансиране по проекти на МОН или по Национални програми.

✓ Назначение съгласно чл. 112 от *Наредбата за приобщаващото образование* и ефективно действие на помощници на учителя в паралелки и групи с повече от 3 деца/ученици със СОП. Съдействие от ТД „Бюро по труда“ – Силистра при необходимост от назначаване на помощник на учителя.

5.2.2. Мярка 2 към ОЦ 2 - Квалификацията и методическа подкрепа на педагогическите и непедagogическите специалисти за придобиване и усъвършенстване на компетентностите за идентифициране на потребностите и ефективно предоставяне на индивидуализирана обща и допълнителна подкрепа и развитие на иновации.

Примерни дейности:

✓ Осигуряване на въвеждащо и продължаващо обучение от РЦПППО на лица, назначени на длъжността „помощник на учителя“, съгласно чл. 145, ал. 4 и 5 на *Наредба за приобщаващото образование*.

✓ Повишаване на квалификацията със средствата и формите на вътрешно институционална и междуинституционална квалификация по тематики от приобщаващото образование.

✓ Организиране на квалификационни форми на общинско и областно ниво, вкл. и по проекти, по тематики от приобщаващото образование.

✓ Участие на представители от областта в организирани на национално ниво обучения на педагогически специалисти по тематики от приобщаващото образование, вкл. и по проекти.

✓ Обучения на педагогически специалисти и непедagogически персонал (образователни медиатори, социални работници и др.) по проекти на МОН – BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващото образование, предстоящия проект „Успех за теб“ по програма „Образование“ – 2021-2027, финансирана от ЕС и др.

✓ Организиране на регионални форуми и участие в национални такива за споделяне на добри практики в сферата на приобщаващото образование.

✓ Организиране на методическа подкрепа и контрол на образователните институции по аспектите на приобщаващото образование от страна на РУО – Силистра.

- ✓ Ефективно прилагане на чл. 144 (1) на *Наредба за приобщаващото образование* – РЦПППО предлага и организира при необходимост предоставянето на методическа подкрепа за работа с деца и ученици със СОП на детските градини, училищата и ЦПРЛ.
- ✓ Разработване и използване на ресурси за обучение на учениците със СОП в рамките на „Дигитална раница“ (единна електронна платформа за образователни услуги и съдържание) по проект на МОН BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“, финансиран от ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“.
- ✓ Участие на учители от областта в обученията по проект на МОН BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“ за създаване и за ползване на дигитално съдържание. Това съдържание може да е ориентирано към ученици с дарби или с дефицити, към ученици със СОП.

5.3. По оперативна цел 3: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности и с изявени дарби в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

5.3.1. Мярка 1 по ОЦ 3 - Подобряване на достъпността на архитектурната среда в образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда.

Нормативно основание: чл. 104 от *Наредба за приобщаващото образование*:

ал. 1. Достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез: 1. входни и комуникационни пространства; 2. помещения и пространства за общо ползване; 3. санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

ал. 2. Достъпната архитектурна среда в институциите в системата на предучилищното и училищното образование се осигурява чрез съобразяване на елементите на сградите и съоръженията със специфичните изисквания за различните видове увреждания – придвижване на дълги разстояния, по наклонени повърхности, с технически помощни средства, с водач, качване и слизане по стълби, натискане на бутони и хващане, обсег на достъпност, височина на погледа, както и със средствата за сигнализация и информация.

ал. 3 Общодостъпните помещения в сградите се свързват чрез достъпен маршрут.

Примерни дейности:

- ✓ Продължаване изграждането с целево финансиране на съоръжения за достъпност на входовете на училищата и детските градини – рампи, асансьори и пр.
- ✓ Продължаване изграждането с целево финансиране на адаптирани санитарни възли в детските градини, училищата и ЦПР за децата със СОП.
- ✓ Продължаване изграждането и адаптиране за деца с увреждания на детски площадки и съоръжения за игра в училищата и детските градини .

5.3.2. Мярка 2 по ОЦ 3 - Подобряване на **специализираната подкрепяща среда** в образователните институции, съобразно нормативните изисквания на чл. 104 (4) от *Наредба за приобщаващото образование*).

Примерни дейности:

- ✓ Подобряване на МТБ на кабинетите за ресурсно подпомагане в училищата и детските градини и обогатяване на дидактичните материали, вкл. и чрез проекти.
- ✓ Организиране на работни и игрови кътове за индивидуална работа, кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно-интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина.
- ✓ Осигуряване на техника за работа с невербални деца и ученици и деца с множество увреждания.
- ✓ Оборудване и ефективно използване на специализирани кабинети в образователните институции.
- ✓ Подобряване на материално – техническата база в Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и в Центъра за специална образователна подкрепа.
- ✓ Осигуряване достъп на деца със сензорно – интегративна дисфункция, от аутистичния спектър, с емоционални проблеми до специализирани зали за терапия.

5.3.3. Мярка 3 към ОЦ 3 - Подобряване на условията в образователните институции **за работа с децата и учениците с изявени дарби.**

Примерни дейности:

- ✓ Подобряване на материалните условия и обезпечеността с материали в образователните институции за заниманията по интереси.
- ✓ Подобряване на материалните условия в училищата и обезпечеността с материали за профилирана подготовка, за СТЕМ обучение, СТЕМ центрове и др., вкл. и чрез финансиране по Национални програми, проекти на МОН, програми по Националния план за възстановяване и

устойчивост.

✓ Подобряване на материалните условия, оборудването и материалите за работа в ЦПЛР – ОДК и НАО „Г. Галилей“, Силистра с финансиране по проекти и ежегодните Национални програми.

5.3.4. Мярка 4 към ОЦ 3 – Подобряване на материалната база за обща подкрепа – **настаняване в общежитие.**

Примерни дейности:

✓ Подобряване и развитие на материалните условия в ООС „Младост“, Силистра за сметка на делегирания бюджет, Национални програми и проекти.

✓ Подобряване и развитие на материалните условия в несамостоятелните общежития към ПЗГ „Добруджа“, Силистра и ПГМСС „Н. Й. Вапцаров“, Средище.

5.4. По оперативна цел 4: Подобряване на **взаимодействието** между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

5.4.1. Мярка 1 по ОЦ 4 - Поддържане на работещи практики и подобряване на координацията между институциите за изпълнение на нормативните изисквания за уведомяване на отделите за закрила на детето от страна на училищата и детските градини.

Нормативно установените случаи, които изискват взаимодействие между родител, образователна институция и отделите за закрила на детето са:

– директорът сигнализира дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на ученика в случай че родителят/настойникът не изпълни задължението да уведоми писмено директора когато ще отсъства от настоящия си адрес повече от месец и да посочи лице, с което да контактува училището – чл. 60, ал. 2 и 3 на *Наредба за приобщаващото образование.*

– директорът на институцията писмено уведомява отдела за закрила на детето по местоживеенето на детето или ученика при отказ от страна на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, да изрази съгласие за дейностите по чл. 45, т. 2, 5 и 7 (използването на посредник, включване в група за социални умения, наставничество), да окаже съдействие или да подпомогне реализирането на дейностите по чл. 45 - чл. 53 (3) на *Наредба за*

приобщаващото образование.

– директорът на училището задължително писмено уведомява родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, за откриването на процедура по налагане на санкция, а в случаите на налагане на санкция „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в самостоятелна форма на обучение“ – и съответните териториални структури за закрила на детето - *Наредба за приобщаващото образование*, чл. 64 (1).

– когато педагогическият съвет е идентифицирал за ученика риск от отпадане от училище, преди налагане на санкцията „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в самостоятелна форма на обучение“ или на мярката по чл. 49 (3), директорът уведомява отдел „Закрила на детето“ в дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеенето на ученика, за присъствие на негов представител на изслушването с оглед защита на правата и интересите на ученика - *Наредба за приобщаващото образование*, чл. 60 (1).

– в случаите на несъгласие на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, с предложената допълнителна подкрепа за личностно развитие на детето или ученика, независимо че въз основа на оценката на индивидуалните потребности по ал. 1 е установена такава необходимост, и за предотвратяване на риска от отпадане от училище, директорът на детската градина или училището писмено уведомява съответния отдел за закрила на детето с цел осигуряване на най-добрия интерес на детето или ученика - *Наредба за приобщаващото образование*, чл. 79 (2).

<i>Примерни дейности:</i>

✓ Училищата развиват училищни политики за повишаване на информираността на родителите, вкл. и за случаите, в които директорите са задължени да информират дирекция „Социално подпомагане“ или органите по закрила на детето – чрез училищния правилник, сайта на училището, Обществения съвет, родителски срещи, консултации, електронния дневник.

✓ Училищата развиват разнообразни форми на контакт с родителите, за да осигурят пълна информираност за правата им и за задълженията в процеса на приобщаващото образование.

✓ Дейности за осигуряване на достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и представянето им в достъпен формат като част от условията за равен достъп до образование (чл. 105 на *Наредба за приобщаващото образование*).

✓ Разясняване, методическо подпомагане и контрол на РУО – Силистра по изпълнение на

задълженията на образователните институции за уведомяване на органите за закрила на детето.

✓ Налагане на глоби на родителите по чл. 347 на *Закона за предучилищното и училищното образование*.

5.4.2. Мярка 2 към ОЦ 4 – Регулярна и ефективна **работа с родителите** на деца и ученици с обучителни трудности, със СОП, в риск и с изявени дарби.

Примерни дейности:

✓ Дейности за семейна подкрепа по проект BG05M2OP001-3.018 „Подкрепа за приобщаващо образование“ – психологическа подкрепа на родители, работа с родителите, кампании за превенция на насилието и тормоза.

✓ Дейности за повишаване на разбирането и чувствителността на родителите на децата без специални образователни потребности, за да приемат толерантно децата със СОП.

✓ Информирание на родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII и X клас и съвместен избор на най- благоприятна възможност за образование.

✓ Повишаване информираността на родителите относно затрудненията в образователния процес на техните деца и възможностите за преодоляването им, вкл. и чрез платформата «Дигитална раница» по проект на МОН BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“.

✓ Работа на училището, общината, социалните служби с родителите и настойниците, които възпрепятстват децата редовно да посещават училище.

✓ Консултиране на родителите на деца с изявени дарби и насочване към специалисти за развитие на детето.

✓ Поддържане в институционалните сайтове на информация за възможностите за изява - конкурси, пленери, олимпиади, школи, клубове и пр.

✓ Популяризиране на дарители, кампании и юридически лица, подкрепящи даровити и талантиливи деца.

5.4.3. Мярка 3 към ОЦ 4 - Сътрудничество между всички компетентни институции за работа с децата в риск, вкл. и риск от отпадане от училище, за предотвратяване и ефективна реакция при тежки **нарушения на дисциплината и прояви на агресия и тормоз** от и спрямо деца и ученици.

Нормативно основание: Институциите в системата на предучилищното и училищното образование – детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие, са длъжни да осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и координираните усилия на всички участници в образователния процес – чл. 44 от *Наредба за приобщаващото образование*. Дейностите са в рамките на *Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищно образование* и Алгоритъм за прилагането му, утвърждавани със заповед на министъра на образованието и науката.

Примерни дейности:

- ✓ Училищата и детските градини разработват според своята специфика и прилагат дейности по превенция и интервенция въз основа на *Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище* и на алгоритъма за неговото прилагане, утвърден от министъра на образованието и науката.
- ✓ Прилагане от образователните и от останалите институции на *Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция*.
- ✓ Прилагане от образователните и от останалите институции на *Механизъм за работа и сътрудничество между институциите по случаи на деца, въввлечени в родителски конфликти*, който регламентира конкретни задължения и взаимодействие по случаи на деца, въввлечени в спорове между разделени родители. Тази дейност е продиктувана и от конституционния принцип, според който децата са под закрилата на държавата и обществото, наред със семейството и майчинството – чл. 14 от Конституцията на Република България.
- ✓ Разясняване, методическо подпомагане и контролна дейност на РУО – Силистра по изпълнение на задълженията на образователните институции по посочените механизми.
- ✓ Развитие на компетентностите на членовете на институционалната общност за познаване на различните форми на насилие и техники за преодоляването им със средствата на вътрешната и външна квалификация.
- ✓ По – пълно и ефективно използване в образователните институции на нормативните възможности за противодействие на агресията и въздействие върху вътрешната мотивация на децата и учениците - посредник при решаване на конфликти в училище, практиката на наставничеството (индивидуална подкрепа за ученика от личност, която уважава), ученици-наставници, обучения на връстници от връстници и др.
- ✓ Информирание на родителите относно актуалните изисквания на *Наредбата за приобщаващото образование* за отсъствията на учениците от учебни занятия и ролята на родителите в процедурите по налагане на санкции.

- ✓ Реакция на институциите при жалби и сигнали, свързани с агресия и посегателство на и между деца и ученици – приоретизиране и бърза реакция, задълбочено разглеждане, нетърпимост към виновното поведение.
- ✓ Дейности по общини на местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

5.5. По оперативна цел 5: Повишаване на обществената информираност и чувствителност относно целите и принципите на приобщаващото образование.

5.5.1. Мярка 1 към ОЦ 5 - Дейности, насочени към местната общественост, за преодоляване на непознаването и предразсъдъците, за повишаване на информираността и чувствителността към децата и учениците със специални образователни потребности.

Примерни дейности:

- ✓ Общински кампании и дейности за промотиране на толерантност, приобщаване и позитивно оползотворяване на свободното време на младите хора;
- ✓ Общински и училищни форуми и празници насочени към преодоляване на предразсъдъците и повишаване на чувствителността към нуждите на децата и учениците със СОП;
- ✓ Развитие на проекти насочени към повишаване на обществената информираност и чувствителност относно целите и принципите на приобщаващото образование.
- ✓ Благотворителни кампании;
- ✓ Публични изяви на заниманията по интереси насочени към позитивна изява на етническата идентичност и за етническа толерантност;

5.5.2. Мярка 2 към ОЦ 5 - Сътрудничество с граждански организации в различни аспекти на приобщаващото образование.

Примерни дейности:

- ✓ Осигуряване на възможност неправителствени организации предоставящи услуги и дейности за хора с увреждания да представят своята дейност.
- ✓ Използване на капацитета на неправителствения сектор за квалификация на педагогическите специалисти, кампании и дейности с ученици.

6. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Постигането на оперативните цели на областната стратегия ще се следи чрез няколко основни индикатори, свързани с основни аспекти от цялостната политика.

6.1. Брой детски градини и училища, които самостоятелно организират и обезпечават ресурсното подпомагане на децата и учениците по чл. 283, ал. 4 от ЗПУО.

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия² – **29** (22 училища, 7 ДГ)

6.2. Брой деца/ученици със СОП в детски градини и училища по т. 7.1., които самостоятелно организират и обезпечават ресурсното подпомагане на децата и учениците.

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия – **432** (328 в училища, 95 в ДГ).

6.3. Какъв % от общия брой на деца и ученици със СОП се обучават в институциите по т. 7.1., които самостоятелно осигуряват ресурсно подпомагане.

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия – **71,7 %** (423 от 590)

6.4. Брой детски градини и училища, в които са назначени педагогически съветници и/или психолози;

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия – **23** (7 ДГ, 16 училища).

6.5. Брой педагогически специалисти, участвали в обучения за развитие на професионалните компетентности за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия - **234**

6.6. Брой институции с подобрене на материалната база по отношение на приобщаващото образование и работата с даровити деца.

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия - **14**

6.7. Брой деца и ученици включени в допълнителни обучения за компенсиране на образователните дефицити.

² Към февруари 2023 г.

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия – **6821**³

6.8. Брой ученици включени в занимания по интереси.

Базова стойност в началото на четвъртата областна стратегия - **6135**⁴

7. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни. Областната стратегия се изпълнява на областно ниво от институциите, работещи на областно ниво съобразно компетентността им. Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и допринасят към изпълнението на областната стратегия.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал. 1 и 2 от *ЗПУО*, всяка община разработва **общинска стратегия** за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинския съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с РУО - Силистра, приема **годишен план** за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се публикуват в сайтовете на общините.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от *ЗПУО*.

Събирането на информация за изпълнените дейности и постигнатите индикатори по изпълнение на целите на областната стратегия започва не по – късно от три месеца преди да изтече срокът на стратегията и се организира съвместно от РУО – Силистра и областния управител. В същия период започва и организацията за изготвянето на нова областна стратегия за следващия период.

³ Данните са с натрупване за периода и са посочените към т. 1.4.1, 1.4.2 и 1.4.4. на отчета на третата областна стратегия за ПЛР;

⁴ Данните са с натрупване за периода на участия посочени към т. 1.5.6, 1.5.7, 1.5.8, 1.5.9, 1.5.10. на отчета на третата областна стратегия за ПЛР. Не са включени учениците в групите на ОДК и НАО.